

Pobuda Upravni enoti Ljubljana, Izpostava Center, da zadrži izvrševanje gradbenega dovoljenja na tem segmentu trase in da v obnovi postopka po uradni dolžnosti najprej razreši predhodno vprašanje arheoloških raziskav in odloči o gradbenem dovoljenju šele na podlagi popravljenih in dopolnjenih projektov.

Prispevek k profesionalnosti vodenja javnih infrastrukturnih investicij:

Prijava Računskemu sodišču (vključno s kazensko prijavo) ter resorni nadzor Ministrstva za finance zaradi zlorabe javnih sredstev za investitorstvo »rekonstrukcije komunalne infrastrukture tržnica-1. faza«, tačas ko rekonstrukcija presega potrebno komunalno opremo garaže pod tržnico, ko niti za 1. fazo ni investicijske odločitve Mestnega sveta MOL podprte s proračunskimi postavkami in investicijskih odločitev podprtih s postavkami v poslovnih načrtih raznih javnih podjetij in ko še ni utemeljeno in vzpostavljeno eventualno javno-zasebno partnerstvo za izgradnjo garaže;

Prijava Računskemu sodišču (vključno s kazensko prijavo) ter resorni nadzor Ministrstva za finance zaradi zlorabe javnih sredstev v in po postopku javnega naročila pod št. JN3882/2009, ko se kot »verižni« naročnik obnove komunalne infrastrukture dne 19. 5. 2009 deklarira JAVNI HOLDING Ljubljana d.o.o., kot investitor dne 2. 6. 2009 ENERGETIKA LJUBLJANA d.o.o. in dne 21. 7. 2009 Mestna občina Ljubljana (et consortes mestnih in drugih javnih podjetij);

Prijava Računskemu sodišču (vključno s kazensko prijavo) ter resorni nadzor Ministrstva za promet in Ministrstva za finance zaradi opustitve dejavnosti JP LPT d.o.o. brez potrebe na relaciji Adamič Lundrovo nabrežje, Pogačnikov trg, Mačkova ulica in Krekov trg;

Kazenska prijava uradne osebe v Mestni upravi MOL (zloraba uradnih pooblastil) za izdajo »Dovoljenja za popolno in delno zaporo ter prekop javnih prometnih površin v Ljubljani, št. 3711-251/2009«, kljub temu, da investitor ni pridobil gradbenega dovoljenja za odobreni poseg in da za zaporo in prekop na relaciji Adamič Lundrovo nabrežje, Pogačnikov trg, Mačkova ulica, Krekov trg in tunel pod Gradom investitor ni zaprosil;

Prijava disciplinskemu tožilcu Inženirske zbornice Slovenije za Prometni elaborat JP LPT, d.o.o., št. Z 06/180-09 z dne 30. 6. 2009 za prometno zaporo, za katero ni nihče zaprosil;

Kazenska prijava uradne osebe v UEL, Izpostava Ljubljana (zloraba uradnih pooblastil) za protipravno izdajo gradbenega dovoljenja z vidika neresnično ugotovljenih dejstev in nerazrešitve predhodnega vprašanja;

Prijava disciplinskemu tožilcu Inženirske zbornice Slovenije za PGD št. 200100/09, maj in julij 2009, projektant P.U.Z., d.o.o. zaradi navajanja neresničnih projektnih dejstev in neupoštevanja kulturnovarstvenih pogojev in soglasja;

Prijava disciplinskemu tožilcu Inženirske zbornice Slovenije odgovornega vodjo projekta (IZS G-2773), odgovornega nadzornika (brez) in odgovornega vodjo del (IZS G-2669) za gradnjo infrastrukture brez dokončnega in/ali pravnomočnega gradbenega dovoljenja;

Prijava Ministrstvu za kulturo izvajalca arheoloških izkopavanj Mestni muzej in galerije Ljubljana zaradi izkopavanj brez vsakršne upravne odločbe in z dimenzijo poškodovanja kulturnega spomenika Ljubljana - Arheološko najdišče Ljubljana (EŠD 329).

kdor molči, soglaša

fedja košir

Korenine stvari, o kateri bom govoril, so stare in zato razraščene v znatno širino in globino. Gre za vprašanje o urejanju individualnega avtomobilskega prometa v najožjem osredju Ljubljane. Ekipa, ki ta čas odloča o posegih v prostor slovenske prestolnice, ga namerava, kot kaže, razrešiti kar se da nerodno in nedomiselno. Več: za vitalni mestni utrip izrazito uničevalsko.

Nekaterim je vrojeno klišejsko premišljevanje ...

Prvo podzemno parkirišče v Ljubljani, umeščeno pod Trg, nekdanj Revolucije, danes Republike, so zgradili v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, v času, ko je veljalo garažiranje pod terenom za nekakšen fetiš. Najbrž se je tedaj med delom arhitektov kot kar se da trdovraten kliše zasidrala predstava, da so trgi v mestih samo zato, da jih spodkopljejo. Na omenjeni lokaciji je bila taka izvedba vsekakor upravičena, drugje je mogoče, če ne kar zaželeno, problem reševati drugače, denimo, s parkirnimi hišami, kar je verjetno celo cenejše. Tudi Ljubljana jih nekaj že ima, posledica banavzičnega klišejskega premišljevanja pa bo med drugim tudi ravnokar za nedoločen čas grdo zaplankani in s tem meščanom samovoljno odtujeni najstarejši ljubljanski javni park Zvezda.

Prometna prekrvavljenost ljubljanskega srednjeveškega jedra je v resnici pereč, vendar ne enkrat za vselej nerazrešljiv problem. Biro Ambient predlaga že v davnih sedemdesetih letih dvajsetega stoletja upoštevanja vredno zamisel, da bi izvotlili v ljubljanskem grajskem griču tunelsko garažo, ki bi potekala paralelno z lokoma starega mesta in Ljubljance. Gre za zamisel, ki jo je moč brez pretiravanja primerjati z razbremenilnim konceptom razrasti mestnega središča, kakršnega predlaga po potresu Fabiani. Fabiani stori to »navzven«, s trasami cest »sub divo« onstran Ljubljance. Ambientov predlog, ki ga smemo imeti za derivat lucidnih idej profesorja Edvarda Ravnikarja, pa stori to v skladu z dosežki moderne tehnike »navznoter«: pod hribinami, ki niso tako problematične, kakor se zdi na približni prvi pogled.

In vendar! V krogih, ki so tistikrat uradno zadolženi za mestni urbanizem, prevlada prav ta približnost. Kdo ve, čemu. Morebiti bi se lahko izgovorili na duh časa (genius aevi). V osemdesetih letih sta v slovenski arhitekturni stroki modna tradicionalizem in konservativnost, udobno prikrita pod plaščem rigorozne postmoderne. Vrhunec doseže ta usmeritev leta 1985. Ambientov načrt se zazdi nekomu premoderen, pa ga skuša devalorizirati z nekakšno alternativo. Za Vodnikov trg in garažo pod njim je tedaj razpisan javni natečaj, povezan s presojo uresničljivosti idejnega projekta mostu preko Ljubljance, kakor si ga zamisli Plečnik (Architectura Perennis 1941, 71). Rezultat te kvazi relevantne preveritve mnenj je naslednji: most bodi izveden brez pomislov po Plečniku, trg, pod katerim bi bile seveda tudi garaže, pa bi lahko na pol pozidali, češ da bo zaradi tega še za spoznanje bolj »baročen«.

Zadevo poznam, ker sem sodeloval s sarkastično intoniranim predlogom: med drugim sem ga ilustriral z risbo antične komične maske in marionet, ki se med seboj dvobojujejo, kot da bi se borila Laert in Hamlet. Stvar je objavljena (Zbornik LŠA 1986, 87). Nakar vsa reč zamrzne tako korenito, da jo je mogoče opredeliti po vseh merilih zdravega razuma kot zastarelo, če ne kar odmrlo. Povedano v konvencionalnem arhivarskem žargonu: zadeva gre ad acta.

... včasih pa celo nedomiselno vizionarstvo!

Ambientov projekt je dobro pretehtan, izdelan celo v več variantah. Leta 1991 pa predlaga tri nove različice znani gradbeni gigant SCT. Vse tri so bistveno slabše, a z njimi se začne, morda celo načrtna, zmeda. MOL se loti zadeve

sicer čisto resno. Sprejeta je strategija urejanja prometa v mestnem središču (1991), nakar sledita dve primerjalni študiji lokacij za izgradnjo parkirnih hiš v Ljubljani (1994 in 1997). Predlogi so celo finančno ovrednoteni. Ambientovi načrti so, če izračunate ceno posameznega parkirnega prostora, izrazito racionalni. Zato sledi sklep MOL, da ta predlog podpre in začne s pripravami za izvedbo (19. 06. 1997). tudi v demokratični diskusiji, prirejeni jeseni istega leta, je projekt sprejet pozitivno. MOL začne zato zbirati ponudbe za pripravo izvedbenih načrtov in za izvedbo gradbenih del.

Nakar se zgodi nekaj dovolj vsakdanjega: menjava mestne oblasti. Toda tokrat s sila zanimivimi posledicami! Zgodi se namreč tudi totalna blokada začetega dela, ki si jo naslednjih osem let dovoljujeta županji Vika Potočnik (1998/2002) in Danica Simšič (2002/2006). Delegati v mestnem svetu sicer zastavljajo vprašanja, zakaj je tako, oglašja se tudi tisk, vendar nikoli nihče ne odgovori docela nedvoumno, zakaj je akcija ustavljena in še manj, zakaj naj bi bilo neprimerno to, kar predlaga Ambient. Kako si razložiti? Morebiti tako, da lobira za kulisami SCT, ki sprevodi, da s svojimi projekti, ki so nekvalitetni, ne bo uspel, pa se zato potruži, da ne bi uspel kdo drug. Ne v gradbeništvu ne v arhitekturi niso podobni postopki nič nenavadnega.

Kot rečeno, omenjeni natečaj je odvržen na smetišče zgodovine – lutkovni teater ne. Kdo bi si mislil, da bo vse skupaj ponovljeno dvajset let pozneje, da bo rezultat znova enako nedonošen in enako nervozen tudi recentni floret marionet. Vsa reč namreč oživi ponovno potem, ko je izvoljen za ljubljanskega župana Zoran Janković (2006). Med njegovimi vizijami, s katerimi pritegne volivce, se namreč znajdejo skoraj vse domislice, ki so se v prejšnjih desetletjih pojavile na risalnih mizah ali v računalnikih arhitektov (in tam tudi obtičale). Tak nabor ni samo nesmiseln, navsezadnje je celo smešen, zlasti v primeru, o katerem teče beseda. Kakor Lazar, svetopisemska figura, vstane od mrtvih tudi fantazmagorija natečaja iz leta 1985. Nov javni natečaj je končan leta 2008. V natečajnih pogojih stoji izrecno in nedvoumno, da most, ki mora organsko zaključiti kompozicijo, ki jo je zasnoval Plečnik, ne sme biti Plečnikov. Čudo prečudno: ista stroka, isti izvedenci takrat in tokrat, pogledi pa so diametralno nasprotni. Ocenjevalni komisiji je bilo izplačanih 58.000 evrov, za nagrade in odškodnine natečajnikov je šlo 176.000 evrov (Delo, 2. 7. 2009, 4).

Vodnikov trg je skrajno občutljiv prostor

Vodilna mestna ekipa, ki jo usmerja Zoran Janković, meni, da je gradnja (česarkoli) samo ekonomski podvig. Nikoli pa se ne bo, kot kaže, ne njemu ne njegovim najbližjim pomočnikom posvetilo, da gre tudi ali celo praviloma predvsem za etiko in estetiko. Prepričani so, da je važna samo z denarjem merljiva kvantiteta.

Drugi javni natečaj za ureditev območja ljubljanske tržnice in njene širše okolice je torej še en nesenzenzibilen eksperiment, ki bo, če bo uresničen, skrajno škodljiv. Floskula, da tržnica danes propada in da so vse druge rešitve, ki ne predvidevajo parkiranja pod njo, iracionalne, je konstruirana po prastarem receptu, da je treba začeti z vikom in krikom, kako je neka zadeva v krizi, potem pa lahko nemoteno nastopaš v eni od odrešeniških vlog.

Prostor, v katerega tako predrzno posegajo, je izjemen, toda tega se sedanja mestna uprava noče zavedati. Poljansko predmestje, ki leži zunaj nekdanje linije obzidja, je bilo v zadnjih sto letih poligon, v katerem so se kot usedline nabrale zanimive stavbe z različnim, vendar praviloma precizno profiliranim arhitekturnim izrazom. Na hitro bi lahko naštel staro in novo (Ravnikarjevo, danes z neverjetnim sprenevedanjem uničeno) tiskarno, Rdečo hišo ter dve gruči stolpnic, v duhu časa eno solitersko in drugo grozdasto, pa recentne postmoderne poskuse s programom »za mešano rabo«, ki so označene navivno kičasto kot »villae urbanae«. Vsaka stavba pripoveduje svojo idiomsko zgodbo. Infra muros, tostran srednjeveških fortifikacij, pa so zadeve še neprimerno bolj občutljive. Če odmislimo intenzivne baročne prezidave, oblikujeta obravnavano tkivo Theyer, Plečnikov prvi mentor, in Plečnik sam. O Plečnikovem mojstrskem obvladovanju arhitekture ni treba reči ničesar, ker

so vse že nešteto izrekli drugi, toda nadaljevalci tradicije v tem predelu bi morali biti obdarjeni z ustvarjalnostjo vsaj do te mere, kot je prej omenjeni Theyer. V minimalistični anonimnosti gmote in fasade predlaganega prizidka k hiši, ki jo imenujejo Mahrova, ni niti sledu tovrstne oblikovalske kulture (oziroma kulture nasploh). Prostor tržnice ne bi s tako plombo pridobil prav nič, za kar bi se bilo vredno zavzemati tako živčno in krčevito, kot se napreza Zoran Janković.

Napreza se pač zaradi nečesa čisto drugega. V zapisniku dvanajste seje strokovnega sveta ZVKDS (Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije), ki poteka 3. 11. 2008, je v drugi točki dnevnega reda naveden docela nedvoumno tale podatek: »... Garaže pod tržnico naj bi bile namenjene Hotelu Kresija ...« In ne mestni tržnici! Vsakomur, ki zna brati, je najbrž jasno, kaj to pomeni. Razlogi za živčnost in krčevitost so navsezadnje razumljivi. Vsak dvom v edino zveličavnost takih odločitev pomeni izgubo strokovnega ideološkega monopola skupine, ki nam vlada.

Parada potegonskih polresnic

Govoriti o vizijah je v tem kontekstu torej domala komično, ker gre v veliki večini primerov za pogrevanje juhe juhe juhe, potemtakem za nikakršne novosti. Prav tako je govoričenje o napredku, ki mu je nujno marsikaj žrtvovati, v bistvu smešno. Žal pa ne zadošča, da bi se samo ironično nasmihali. Gre za preveč pomembne odločitve, da bi bili humorno benevolentni, pri čemer je javno mnenje kontaminirano, če se izrazim evfemistično, z vrsto nenatančnosti.

Najprej je nenatančna trditev, da so nujni pogoji za »napredek« žrtve (Delo 27. 02. 2009, 23). Kaj naj torej žrtvujemo na mestni tržnici v imenu mestnega razvoja (ali slovnično pravilneje: razvoja mesta)? Napačno postavljeno vprašanje. Zakaj bi bilo ravno tu treba žrtvovati vse, ko je toliko drugih napredka potrebnih lokacij, kjer ne bi bilo treba žrtvovati ničesar. Na Vodnikovem trgu dregamo v prostor, ki tak, kakršen je, že leta in leta dobro živi sam ob sebi.

Nenatančno je dalje mnenje, da gre pri vseh arhitekturnih in urbanističnih posegih, ki naj bi se zgodili v Ljubljani, za predvolilni program Zorana Jankovića. Župan Janković je ekonomist. Ta del programa mu pripravi profesor Janez Koželj, sedanjí podžupan (ki mu, kakor kar naprej zatrjuje, župan popolnoma zaupa). Torej bi ne bilo treba ob vprašanju, kdo je pravi pobudnik problematičnih podvigov, reflektorja usmerjati v župana, katerega vloga se reducira le na močno nehvaležno vlogo ščita, ki prestreza protiudarce, temveč predvsem v podžupana, ki bi bil rad »mestni arhitekt«. In kaj je to? Naziv, ki v slovenski prostorski zakonodaji ne obstaja. Ko bi (ali ko bo), bi ga (ali ga bo) moral kandidat, ker gre za kar se da odgovorno javno funkcijo, pridobiti z izborom na kar se da običajnem javnem razpisu. Če se kdo že danes šopiri s takim vzdevkom, si ga prilašča nesramno protizakonito.

Več kot nenatančno pa je zatrjevanje, da soglaša z vsemi predvidenimi posegi v ljubljansko okolje večina arhitekturne stroke, razen nekaj osamljenih izjem. Različnost stališč v slovenski arhitekturi ima mnogo globlje vzroke in je mnogo večja, kot se zdi na prvi pogled. To dejstvo je dovolj neprijetno, pa si ga ne maramo priznati. Več, kar se da familiarno in na dosti načinov ga poskušamo prikriti. Na eni strani imamo zagovornike tradicionalizma, ki so čez zdravo mero ortodoksni, na drugi strani oboževalce trendov, ki so zaradi pestrosti ponudbe mod docela dezorientirani. Kaj je tedaj pod šminko, pod katero se skrivajo komaj obvladljiva nesoglasja? Pojasnila je mogoče prebrati v moji knjigi, kjer nastopa na mnogih straneh besedila kot arhitekt, ki je v zadnjih dvajsetih letih zamenjal svoje prepričanje vsaj dvakrat tako, da je belo postalo črno in obratno ter s tem izgubil velik del vsakršne kredibilnosti, prav profesor Janez Koželj (K arhitekturi III 2007, zlasti strani 295/300 in 339/342).

Zgodovinski spomin

In zakaj je treba to čisto razločno povedati? Da ne bi pozabili. Da se ne bi skušal čez čas, ko se bo izkazala duhovna revščina take prostorske politike, kdo izmazati, češ da ni bil nikoli nihče proti. Kdor molči, soglaša. Kako cenen ponaredek! Ugovori civilne iniciative niso bitka samo za oziroma le v ime-nu Plečnika. So mnogo več. Pristaši izvedbe garaž morebiti nalašč nočejo dojeti socialne razsežnosti problema. Izgovor, da živi utrip trga ne bo priza-det, je skrajno neprepričljiv. Navidezna začasnost prekinitve elementarnega kupčevanja je fikcija. Tveganje, da te človeku prijazne dejavnosti tam nikoli več ne bo, ker se bo preselila kdo ve kam ali kratko malo odmrta, je preveliko. Marsikomu bi bila s tem odvzeta možnost intenzivnega socialnega stika, ki smo mu zdaj priče vsaj vsako soboto, če že ne vse dni v tednu. Mogoče pa so to, kar tako moti nomenklature, prav nenadzorovani kontakti občanov, ki so se naveličali nenehnega dušebrižništva. Smešenje in zmerjanje domala vseh civilnih iniciativ, ki ga poslušamo, je tedaj premišljeno, dasi lahkomišelnost, a v sedanji situaciji pričakovano. Vse to pomeni v končni konsekvenci vračanje v enoumje, ki smo ga bili nekoč do grla siti. Ali se še kdo zaveda, da brez množice civilnih iniciativ ne bi bilo države, o kateri menimo s ponosom, da je samostojna Slovenija? Klasičen primer protidemokratske surovega sovražnega govora te zvrsti je intervju profesorja Janeza Koželja (Dnevnikov Objektiv, 6. 6. 2009).

Odlomek za zgled: »... Civilne iniciative imajo v demokratičnih družbah pomembno vlogo pri oblikovanju in vodenju družbe. Pri nas gre za sprevrženost, za pozicijo prikritih politikantov, ki imajo pred seboj izključno svoj lastni interes. Posamezniki, ki hujskajo nevedne množice, imajo prikrite namene ali izključno osebne interese. Noben sociolog pri nas še ni naredil analize, kakšno je ozadje civilnih iniciativ. Ali si prizadevajo za javni interes ali izključno za svoj sebični interes ...«

Botri predvidenih posegov v ljubljansko tržnico se zanašajo, da ni na svetu ničesar, čemur se reče zgodovinski spomin. Zato ni samo prav, ampak je nuj-no, da brez ovinkov povemo, da s takšnimi postopki nikakor ne soglašamo. Če tega ne storimo zdaj in tukaj, ste lahko prepričani, da bodo kmalu, ko se bodo stvari izkazale za katastrofalno zavožene, prav tisti, ki bodo za polomijo najbolj zaslužni, trdili, da so to počeli ob občem konsenzu – in da so zato krivi vsi drugi, samo oni nič.

kronologija uničevanja tržnice

janez suhadolc

2008

Mestne oblasti z županom in podžupanom se zarečejo, da morajo biti pod Tržnico narejene garaže. Za posega ni nobenega posebnega opravičila, potrebe ali celo razumne razlage. Vtis je, da gre za herostratske sentimente. Herostrat je, kot je znano, leta 352 nalašč zažgal Artemidin tempelj v Efe-zu zato, da je postal zgodovinska osebnost in res, Herostrat je zapisan v vsakem leksikonu. Razpiše se natečaj za omenjene garaže. Kljub moralno problematični nalogi, se ga moji stanovski kolegi udeležijo.

2010

Tržnica se zapre, posekano je bilo vse drevje na Tržnici. Vodnikov spomenik je bil razstavljen in odpeljan v depo, pri tem se je precej poškodoval. Vrtanje terena pokaže precej problematično sestavo tal. Nekateri soinvestorji se umikajo od posla.

2011

Tržnico začnejo razkopavati arheologi. Ob Mahrovi hiši okopljejo pričakovane srednjeveške in kasnejše utrdbe.

2012

Arheologi še naprej kopljejo. Odkrijejo ostanke in temelje podrtega liceja na Tržnici. Med ostanki liceja in Ciril Metodovo cesto odkrijejo temelje roman-ske cerkvice, verjetno je bila posvečena sv. Nikolaju.

2013

Arheologi še naprej kopljejo. Na južnem Tržnice odkopljejo nepričakovane ostanke še ene srednjeveške cerkvene stavbe, morda celo krstilnice ali grobne kapele. Zahodno od te najdbe se začnejo odkrivati ostanki grobnih edikul. Grobišče verjetno pripada bivšemu frančiškanskemu samostanu. Proti severu odkopljejo ostane zidov, verjetno bivše samostanske zgradbe. V vseh treh letih izkopavanj odkopljejo in zberejo tri tone različnih drobnih najdb: obdelanih kamnov, keramike, kosti, ostankov lesa, precej novcev iz različnih obdobij od antike do 19. stoletja, nekaj drugih kovinskih predmetov dom-nevno orožja in orodja. Arheologi proglašijo najdišče za evropsko pomem-bno. Zahtevajo, da se najpomembnejše arheološke ostaline pokažejo »in situ«, kar pomeni, da morajo ostati tam kjer so bili najdeni.

2014

Arhitekti skušajo spremeniti in prilagoditi načrte. Arheološka prezentacija »in situ« za garažami ne gre skupaj, navsezadnje, kakšen smisel naj bi ime-li, kako naj bodo predstavljene arheološke izkopanine v okviru nervoznih in utilitarnih garaž? Tehnični problemi z arheologijo »in situ« so neizmerni. Investitorji se branijo arheologije »in situ«. Arheologi in različni zavodi za spomeniško varstvo so nepopustljivi. Nastane spor, ki se rešuje na sodišču.

2015

Zamenja se garnitura na Magistratu. Novo vodstvo ugotavlja šibko finančno osnovo za gradnjo na Tržnici in sploh ne kaže posebne vneme za projekt. Rešuje se spor med arheologi in investitorji. Nekateri nočejo več sodelovati pri projektu in zahtevajo denar nazaj.